

KOSSUTH ÉS A KÁRPÁTALJAI RUSZINOK FÜLÖP LAJOS

Az 1848–49-es polgári forradalom és szabadságharc Magyarország történetének egyik legfontosabb eseménye. Március 15-e, a forradalmi megmozdulások kezdetének napja a magyar nép nemzeti ünnepe, s ezen a napon, Kossuthra és a szabadságharc többi vezérére emlékezve büszkeség tölti el a magyar szíveket.

Hasonló érzéseket táplálnak Kossuth Lajos és a szabadságharc emléke iránt a kárpátaljai ruszinok is, akik annak idején a magyarokkal együtt küzdöttek a szabadságért, a császári zsarnokság, a jobbszárú intézménye ellen.

A ruszinokat, mint tudjuk, II. Rákóczi Ferenc, a Nagyságos Fejedeleme a "gens fidelissima" jelzővel tisztelte meg, elismerve és nagyra értékelve az 1703–1711 közt zajló kuruc szabadságharcban tanúsított hősiességét, mindvégig hűségese magatartásukat. A kárpátaljai ruszinok hűségese nek bizonyultak Kossuthhoz, az 1848–49-es szabadságharc eszményeihez is.

A korabeli, március 15-i események híre viszonylag gyorsan eljutott Kárpátalja ruszinok lakta területeire. Március 27-én az ünneplőbe öltözött értelmiség Ungváron dallal és zenével ünnepelte meg a forradalom első vívmányait.

A forradalom kárpátaljai központjává Beregszász, a magyarlakta város vált; az önkéntesek itt jelentkeztek a nemzeti gárdába, a forradalmi zászlók alá.

A nagyobb kárpátaljai városok utcáin és intézményeiben Petőfi Sándor verseit, főleg a Nemzeti dalt szavalták és lelkesen tárgyalták a legfontosabb forradalmi eseményeket.

A Nemzeti dal egyik korabeli példányát a múlt század 80-as éveiben megtaláltam Beregszászon, sokáig a helybeli történelmi múzeum tárlatában volt kiállítva: sajnos, a múzeum azóta megsemmisült, az értékes relikviának nyoma veszett.

Eljutottak a kárpátaljai ruszinokhoz a forradalmi kormány rendeletei is, amelyekből néhányat a Kárpátaljai Megyei Levéltár és a Kárpátaljai Megyei Múzeum őriz, köztük megtalálható a "Magyarország népeihez" c. kiáltvány, az Országos Honvédelmi Bizottmány 1848. december 18.-i kiáltványa a népfelkelés és a szabad mozgó (gerilla) csapatok szervezése ügyében, a Március 15. c. újság 1848. március 16.-i száma, a budai városi tanács területén tartott népgyűlés jegyzőkönyve.

1862-ben Ungváron megjelent a nemzeti kormány által megbízott történetjegyző, ungvári történész, Mészáros Károly brosúrája "A magyar szabadságharc előjátéka az 1848-ik évben" címmel.

A poroskovói (poroskői) görög katolikus énekeskönyvben, a Triogyban ruszin nyelvű bejegyzés található Kossuthról és a szabadságharcról (A magyarok Ferdinánd királlyal hadakoztak. Vezérük Kossuth Lajos volt, és ő akart lenni a magyarok királya).

Ungváron, Munkácson, Beregszászon, Nagyszőlősen és másutt a ruszin nép is megvitatta, heves érzelmeikkel tárgyalta meg a pesti népgyűlésen jóváhagyott program 12 pontját, amelyek társadalmi-politikai reformokat sürgettek. Érdekes, hogy a kárpátaljai parasztok saját programot állítottak össze az országgyűlési képviselők megválasztására. E programok egyike a Bereg- megyei Oroszi település képviselői által 1848 júniusában elfogadott dokumentum "A szabadság és egyenlőség küszöbén állunk" címmel.

Figyelemre méltó a többségében ruszin nemzetiségű híveket tömörítő Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye álláspontja a szabadságharc szempontjából. Bár az egyházmegye papsága és leginkább a hívek a legnagyobb mértékben anyagi helyzetben voltak, a hazának nyújtandó anyagi segítségben nem akartak elmaradni az ország többi vidékétől.

Május 27-én az egyházmegyei vezetés elrendelte, hogy a papság és a hívek áldozzanak a haza oltárára. Ennek során – hogy csak egy példát említsek – Csurgovits János nagyprépost egymaga 215 ezüst forintot, 35 krajcárt, 5 aranyat és egy órát ajánlott fel adományként. Az ugyancsak május 27-én megtartott szentszéki ülésen elfogadták a 16.51 számú körlevelet, amelyben felszólították az egyházmegye papságát, hogy intse nyugalomra a híveket, s a haza megmentésére minden lehetségeset tegyenek meg. A körlevelet szétküldték, benne a figyelmeztetéssel, miszerint a papságnak kötelessége a népet "kellőleg és vigyázattal az új alkotmánynak lényegéről felvilágosítani".

Az 1848-as évi törvényeket természetesen le kellett fordítani ruszin nyelvre. Erre a célra Popovics Bazil püspök különbizottságot állított fel, amelynek tagjai lettek: Hajdu Jeromos munkácsi esperes, Csopej Antal, Balugyánszky András, dr. Paulovics Lázár és Hvozdivics Péter teológiai tanárok, Mihalovics Sándor nagyszőlősi esperes, Rakovszki János lelkész, Haleskovics Elek Sz. Bazil-rendi protohigumen, Kutka Pál fenyvesvölgyi és Popovics András nagybereznai esperes.

1848 márciusában a Kárpátalján tartózkodó De-Vollán orosz diplomata megjegyezte: a ruszinok nagy lelkesedéssel fogadták a forradalom győzelmének híreit.

Az ungvári nyomda röplapon sokszorosította Rabár János fiatal költő versét, amelyben a zsarnoksággal való leszámolásra buzdított.

A "Kosutova vojának" (Kossuth háborújának) aktív támogatója volt a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye papságának nagy része, ezen belül Popovics Bazil püspök is. Erre nézve bizonyíték a múlt század 30-as éveiben az ungvári vár alatt, a Kis-Ungnak nevezett csatorna mellékágában talált, sárgarézből készült pecsétnyomó. A nyolcszögletű lelet turulmadarat ábrázol, jobbjában a magyar címerrel, baljában tartalom nélküli címerpajzzsal, illetve egy "a" és "z" betűvel. A turul felett szép, tiszta véséssel cirillbetűs felirat: "a hitért és honért"; a turul alatt ugyanez magyar nyelven. Hozzáértő szakemberek véleménye szerint ez a pecsétnyomó az 1848-ban felállítani tervezett magyar-ruszin légió pecsétjének készült, igazolva a ruszin légió felállításának tervét, amelynek egyébként a Kazinczy-hadtest kötelékében kellett volna harcolnia. Popovics Bazil püspök az ungvári Vadaskertben meg is rendelte a Kazinczy-hadtest zászlaját, s e hadtest tisztjei közt ott voltak az ungvári görög katolikus kispapokból lett honvéd hadnagyok: Dudinszky, Andrejkovics, Bacsinszky és mások.

A hitért és a honért, piros-fehér-zöld lobogó alatt a ruszinok ott harcoltak a magyar felvidéken, a rónán, az erdélyi havasokban. Az "orosz papnak fia", a minden ízében magyar Vasvári Pál, a ruszinok büszkesége az erdélyi hegyekben szenvedett vértanúhalált; Andrejkovics tüzér hadnagy a podheringi csatában súlyosan megsebesülve is feltartotta az orosz csapatok támadását; Dudinszky Tivadar honvéd hadnagy Isaszegnél és Debrecennél ontotta véréát a hazáért, a közös szabadságért.

A haza védelmére önként jelentkező görög katolikus papok közül néhány: Andruhovics János nemzetőr kapitány, Antalóczy András (Ung megye, Szerednye község) nemzetőr kapitány, Bacsinszky Miklós (Ung megye, Jósza község) nemzetőr kapitány, Barna Mihály (Ugozca megye, Szőlősvérgárdó), Bekecz György (Máramaros megye, Husztsófalva), Csopej Dénes (Máramaros megye, Száldobos), nemzetőr tisztek; Csurgovics Mihály (Ung megye, Újkemence), a podheringi csata részvevője, Fankovics István (Máramaros megye, Bocskórahó), Firczák Bazil (Szajkófalva), Gerevics János (Bereg megye) nemzetőr tisztek, Kovács András (Ung megye, Kispásztély), Kutka György (Munkács), Manajló András (Bereg megye), Kutka Pál és János (Munkács), Musztyánovics István és Mihály (Bereg megye, Kelecsén község), Popovics Tódor (Técső) nemzetőr tisztek; köztük voltak az ungvári papnevelde kispapjai: Bacsinszky Mihály (Ung megye, Drugetháza), aki harmadéves diákként fogott fegyvert a haza védelmére, Dembinszky tábornok kedvence volt és századosi rangban esett el 1849. augusztus 9-én; Opris János (Máramaros, Felsőkalinfalva) másodéves papnövendékként lett honvéd vadász, a temesvári ütközetben esett el; a harmadéves teológus, Popovics Jenő (Máramaros megye, Kökényesd) honvéd hadnagyként szolgált a Kazinczyhadtestben és Világos után ruszinokból álló csapatát hazavezette Máramaros megyébe.

A forradalmi kormány felhívására Kárpátalján is megalakult a nemzetőrség.

1848 áprilisa és júniusa közt több ezer paraszt, kisiparos, napszámos, kiskereskedő, tanító és diák, köztük sok ruszin jelentkezett a nemzetőrségbe. Az ungvári toborzóra különösen sokan jelentkeztek a következő ruszin falvakból: Dubrovka, Turja Remete, Lynta, Kamjanica, Sztavna, Nagyberezna, Csornaholova, stb. Ezeket az újoncokat a Nagykálló közelében állomásozó 10. hadtestbe toborozták be.

A beregszászi levéltárban dokumentumok sokasága található az 1848–49-es polgári forradalom és szabadságharc időszakából, szám szerint mintegy 386 darab. Ezen belül célszerű felhívni a figyelmet azokra a dokumentumokra, amelyek közvetlenül Kossuthtal kapcsolatosak:

- Kossuth Lajos rendelete a népfelkelő csapatok szervezéséről (34 lap, 1848. 09. 08. -1849. 06.29.)
- Kossuth Lajos köszönőlevele Bereg megye üdvözlétére 80. születésnapja alkalmából (2 lap, 1882)
- Kossuth Lajos kihallgatásának jegyzőkönyve (1837)
- Ung megye folyamodványa a királyhoz Kossuth Lajos szabadon bocsátása érdekében (1837)
- Zala, Békés és más megyék levelezése közös, Kossuth és társai szabadon bocsátását követelő petíció tárgyában (1837)
- Ung megye levelezése más megyékkel a magyar alkotmányos jogok megsértése, valamint a Kossuth Lajos bebörtönzése elleni közös tiltakozás ügyében (1838)
- A királyi kúria értesítése Kossuth Lajos ítéletéről (1839)
- Kossuth Lajos pénzügyminiszter értesítése a pénzügyminisztérium hatásköréről (1848)
- Kossuth Lajos értesítése Pulszky Sándornak az eperjesi körzet főparancsnokává történő kinevezéséről (1848)
- Ung megye levelezése Hont megyével Kossuth Lajos erkölcsi és anyagi támogatása érdekében (1848)
- Az országgyűlés határozata Kossuth Lajos kormányzóvá való kinevezéséről (1848)
- Kossuth Lajos parancsa a magyar zászlók kitűzéséről Horvátország és Erdély

területén (1848)

- Kossuth parancsa a galíciai határvonal eltorlaszolásáról az ellenséges haderő betörésének megakadályozása céljából (1848)
- Kossuth Lajos értesítése a magyar hadsereg létszámának növeléséről (1848)
- Kossuth értesítése a Galícia felől várható ellenséges betörés veszélyeiről (1848)
- Kossuth értesítése a Sáros megyébe betörő Sumnich Balthazár osztrák altábornagy hadosztályáról és az őt támogatók elfogásáról (1848)
- Kossuth Lajos felhívása az államkölcsonök ügyében (1848)
- A királyi bíróság ítélete Kossuth Lajos ügyében (3 lap, 1839. 02. 23.)
- Kossuth Lajos értesítése az "Országgyűlési gyűjtemény" c. folyóirat kiadásáról (1 lap, 1838. 09. 13.)
- A Kossuth által szerkesztett "Országgyűlési tudósítások" kézzel írott példányai (1835–1836)
- Kossuth levelei a megyék együttes harcáról, a magyar alkotmányos jogokról, az "Országgyűlési tudósítások" betiltásáról; e tárgyban Ung megye jelentése a magyar királyi helytartó tanácshoz (8 lap, 1836. 05. 18. -1836. 07. 20.)
- A királyi helytartó körlevele a Kossuth-bankók betiltásáról (2 lap, 1862. 04.26. - 1862. 05. 03.)
- Kossuth Lajos rendelete Ugocsa megyéhez az osztrák hatóságok által kibocsátott pénz forgalmazásának megszüntetéséről (9 lap, 1848. 04. 22. -1848. 07. 28.)
- Kossuth megbízottjának értesítése Buda várának bevételéről (2 lap, 1849. 05. 25.)

Ezek a dokumentumok Kossuth Lajos emberi és államférfiúi nagyságát jelzik, az ő sajátos kárpátaljai kultuszát bizonyítják.

Kossuth alakja mélyen bevésődött a ruszin nép lelkébe is, nyomot hagyott a ruszin népköltészetben: történeti dalokban, regékben, mondákban. Nem csupán a Kárpátalján élő ruszinok népköltészetében, de annak kisugárzása révén a galíciai ruszinokéban is. Kossuth személyisége igen nagy népszerűségnek örvendett a huculok, azaz egy ruszin népcsoport körében. Sztripszky Hiador ennek kapcsán megjegyzi, hogy a huculok dalai nem elsősorban a szabadságharc eseményeivel foglalkoznak, hanem Kossuth személyével és a szabadságharc leverésével az orosz hadak révén. Az ilyen témájú dalokat Galíciában Ivan Franko gyűjtötte össze, hozzájárulva ezzel a Kossuth név további népszerűsítéséhez. Botelec településen (Galícia), 1892-ben ő talált rá a régi fatemplom iratládájában egy ruszin nyelvű nyomtatványra, amely Bécsben nyomtatott 1849 őszén, körözlevélként a magyar szabadságharc fő vezetői, köztük Kossuth Lajos ellen. Ebben a körözlevélben feltüntették a körözött személyek adatait, ismertető jeleit.

A szabadságharc leverése után, az 1860-as években De-Vollán orosz diplomata gyűjteményéből került elő az eredetileg Deskó Péter Bereg- megyei lelkész könyvében talált Kossuth-dal:

Üldögélget Kossuth, magas létrán üldögél,
Levelet írogat, küldözgeti szertesét.
Bánatra vagy búra, avagy szomorúságra?
Kár, Istenem, nagy kár Kossuth verbunkjáért.
Kossuthunk, Kossuthunk, mért verbuválsz minket?
Kevés a te pénzed, mivel látsz el minket?
Kár, Istenem, nagy kár Kossuthért is magáért,
Hogy elfutott, menekült szegény országából.
Golováczy Jákov 1849-ben a koszovói huculok körében jegyezte fel azt a dalt,
amelynek befejező része Kossuth Törökországba történő meneküléséről szól:
Kicsi haddal szalad Kossuth
Törökország felé.
Mi újságot nem olvasunk,
Nem tudunk hát róla:
Kiadta-e őt a török,
Vagy ott ül még nála.

Egy másik dalt Sztripszky Hiador jegyzett fel a Bereg megyei Ruszkóc községben élő Bickó Ivantól:

Kossuth Lajos, ne szomorkodj,
Igyál inkább egy pohár bort!
– Oh, hogy is ne szomorkodnék:
Jön a muszka, de megver ám!

Talán említenem sem kellene, hogy ezek a dalok ruszin nyelven fogalmazódtak, azokat Sztripszky Hiador fordította magyarra.

A szabadságharc leverése után nemcsak a magyarok, a ruszinok is a reakció karmaiba kerültek; az osztrák kormány nemzetiségüktől függetlenül keményen leszámolt a szabadságharc résztvevőivel. Megtorlásban részesült maga Popovics Bazil megyés püspök is a szabadságharc támogatása miatt: püspöki rangjától megfosztották az osztrák hatóságok, 13 hónapon át tartották vizsgálati fogságban, csak ezután foglalhatta el ismét püspöki székét.

Kossuth nagy elismeréssel nyilatkozott a munkácsi görög katolikus püspök, a papok és hívek odaadásáról a szabadságharc ügye iránt. Bizonyítékul szolgál ezzel kapcsolatban Kossuth 1849. május 17-én Debrecenben kelt levele Popovics Bazil püspökhöz, valamint a "Kelet" c. újság 1889. július 28.-i számának cikke, amely ismerteti Kossuth Lajos üzenetét a "Magyar-Ruthén Klérusnak és népnek".

A magyar forradalom és szabadságharc kétségkívül nagy hatással volt a ruszin értelmiségre, melynek nagyobb része aktívan vett részt a harcokban, ezen kívül fellendítette a ruszinok nemzeti mozgalmát, szellemi életét. Ez a jelentős történelmi esemény a mai napig él a ruszin nép emlékezetében.

Együtt, 3/1. (2002) 3. sz. 99-103.

<http://epa.oszk.hu/00500/00595/00003/pdf/00003.pdf>